

לימוד בחברותא

כיצד זה אנו חוגגים הרג בני אנוש? | הרב אביה הכהן

"וּבְבִצָּה לֹא שָׁלַחוּ אֶת יָדָם".

ישנו סיפור ידוע – פרופסור עקיבא ארנסט סימון, מאנשי 'ברית שלום', לא אהב את חג הפורים בו חוגגים את הרג הגויים. ומה עשה הפרופסור עם החג? ביום י"ד באדר היה בירושלים (פורים בירושלים בט"ו), וביום ט"ו בתל אביב (שם פורים ב"ד) וכך התחמק מלחגוג את החג. לימים גלגלו את הסיפור לפרופסור ישעיהו לייבוביץ'. אמיתותו של הסיפור מוטלת בספק, אבל השאלה הקשה בעיניה עומדת – כיצד זה אנו חוגגים הרג בני אנוש?

המן תאב הכבוד נפגע ממרדכי ובקלות מחליט לרצוח עם שלם. אחשוורוש, שלא הצליח להחליט בעצמו על גורל וְשָׁתִי והתייעץ לשם כך עם שבעת שרי פרס על גורלה, מחליט ללא היסוס על רצח העם היהודי – "וַיִּסֶר הַמֶּלֶךְ אֶת טִבְעָתוֹ מֵעַל יָדוֹ וַיִּתְּנָהּ לְהֶמָּן... וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ לְהֶמָּן הַכֹּסֵף נָתַן לְךָ וְהָעַם לַעֲשׂוֹת בּוֹ כְּטוֹב בְּעֵינֶיךָ" (ב, י-יא).

אותו המן שאמר למלך: "וְעֲשֵׂרֶת אֲלָפִים כֶּסֶף אֲשֶׁקוּל עַל יְדֵי עֲשֵׂי הַמְּלָאכָה לְהָבִיא אֶל גִּנְזֵי הַמֶּלֶךְ" (ב, ט), כסף זה הוא כנראה אחוז מסוים מכספי השלל אותו ייקחו מהיהודים. קפיטליזם רחני שמאפשר להרוג בשביל כסף.

אסתר, במשתה השני, מתחננת להציל את עמה. המלך בחמתו מצווה לתלות את המן ונותן את בית המן למרדכי ואסתר, וחשב שזה יספק את אסתר. ואז אסתר שוב מסכנת את חייה ומתחננת "לְהָשִׁיב אֶת הַסְּפָרִים מִחֲשֶׁבֶת הָמֶן בּוֹ הַמֶּדְתָּא הָאֲנִי אֲשֶׁר כָּתַב לְאָבֵד אֶת הַיְהוּדִים אֲשֶׁר בְּכָל מְדִינֹת הַמֶּלֶךְ" (ח, ה). אסתר מבקשת לבטל את הגזרה ולא מבקשת להרוג איש! המלך אינו יכול להיענות לבקשתה "כִּי כָתַב אֲשֶׁר נִכְתָּב בְּשֵׁם הַמֶּלֶךְ וְנִחְתָּוּם בְּטִבְעַת הַמֶּלֶךְ אֵין לְהָשִׁיב", ואנו שואלים מדוע אי אפשר להשיב כתב שכתב המלך? התשובה היא כי חוק זה חוק, וחוק לא ניתן לביטול, ולכן הפתרון המוצע ליהודים הוא שהם יוכלו להגן על עצמם - "לְהִקְהֵל וְלַעֲמֹד עַל נַפְשָׁם".

אין ספק שיש פה ביקורת נוקבת על המלך שמנסה ליצור תדמית של 'מדינת חוק', במסגרתה אי אפשר לבטל חוק, אך אם יהרגו אנשים זה 'בסדר'. אוי לה לאותה 'מדינת חוק', ואוי לה לאותה המדינה שזה מלכה. המלחמה המתוארת בפרק ט' היא רק מלחמת הגנה. המן חשב שלמלך כדאי להרוג את היהודים

המשך

 לימוד בחברותא

 המשך: כיצד זהו חוגגים הרג בני אנוש? | הרב אביה הכהן

מכיוון שהוא ייתן מכספי השלל לגנאי המלך, ואילו במלחמת היהודים נאמר פעם אחר פעם - "ויכנו היהודים בכל איביהם מכת חרב והרג... ובבזזה לא שלחו את ידם... ויקהלו היהודים אשר בשושן... ובבזזה לא שלחו את ידם. ושאר היהודים אשר במדינות המלך נקהלו ועמד על נפשם... ובבזזה לא שלחו את ידם".

אסתר לא ביקשה את המלחמה, ומלחמה זו היא מלחמת הגנה והצלה. אם מלחמה והרג באים על מנת להשיג רווח כספי, זו מלחמה טמאה ורעה, אך אם מלחמה באה להציל נפשות, זו מלחמה קדושה. אם היו היהודים לוקחים את השלל, משמע שמותר היה להרוג על מנת להרוויח כסף, אך זו דרכו של המן האגגי ולא של אסתר ומרדכי.

מיזם 929 | <https://www.929.org.il/page/828/post/22147>

- מהי הדילמה המוסרית שמתאר הכותב? הסבירו את המורכבות, ממה נובע הקושי עבורו?
- מה דעתכם/ן על הדילמה?
- כיצד המחבר מתמודד עם הדילמה? (מוצא הצדקה? מבקר?)
- נסחו תגובה בעד העמדה שהוא מציע, ועמדת נגד.
- מה המסר של המגילה ע"פ המאמר? האם יש למגילה סוף טוב?

לימוד בחברותא

בגלל אבא | רביטל ויטלזון יעקבס

אנחנו קוראים על 500 איש שאבדו בשושן, על עוד שלוש מאות ואחרי זה עוד 75 אלף. בבואנו לקרוא על בני המן, זה מצטמצם, וכל בן מקבל אפילו שורה בפני עצמו. למה זה? בתחילת הפרק אתה קורא על המהפך הגדול בגורלם של היהודים. מעם שמועמד לכיליון, הוא הופך לעם חזק המהווה איום על העמים סביבו. ממרדכי הנרדף, הוא הופך למנהיג עם כוח גדול ביותר. קשה מאוד להאמין למהפך המהיר הזה. אנחנו יודעים שביציאת מצרים היה צריך להחליף דור כדי לעבור ממהות של עבדים למהות של עם. והנה פה, תוך פסוקים ספורים זה קורה. עוד דבר תמוה הוא הפירוט של עשרת בני המן. אנחנו רגילים במספרים גדולים, עגולים ומרשימים, על מנת להאדיר הישגים. אנחנו קוראים על 500 איש שאבדו בשושן, וביום אקסטרה הם הרגו עוד שלוש מאות ואחרי זה עוד 75 אלף.

בבואנו לקרוא על בני המן. זה מצטמצם, וכל בן מקבל אפילו שורה בפני עצמו. למה? חלק אחד בי אומר, גם זו האדרה של הניצחון. כמו אצל חנה ושבעת בניה שקראנו ובכינו על בן אחרי בן שנרצח, כך כאן, אנחנו אחד אחד נהרוג בהם, ננקום במי שבכלל הגה את הרעיון לכולתנו. אבל אולי זה אחרת. אולי כל בן הוא שורה, הוא עולם מלא שאבד ואיננו בגלל חטא אבותיו. ואולי אנחנו צריכים לקרוא את זה בבת אחת, כדי שגם לנו ייגמר האוויר, מכל הכאב הזה. מעוד מוות מיותר.

<https://www.929.org.il/page/828/post/22152> | מיזם 929

- מהי הדילמה המוסרית שמתארת הכותבת? הסבירו את המורכבות, ממה נובע הקושי עבורה? ?
- מה דעתכם/ן על הדילמה? ?
- כיצד המחברת מתמודדת עם הדילמה? (מוצאת הצדקה? מבקרת?) ?
- נסחו תגובה בעד העמדה שהיא מציעה, ועמדת נגד. ?
- מה המסר של המגילה ע"פ המאמר? האם יש למגילה סוף טוב? ?

לימוד בחברותא

סוף סיפור | אסף סלע-קול

תם אך לא נשלם. יתכן והקורא תוהה ותמה על התנהגות היהודים ואסתר המלכה, כאשר השאלה המהדהדת מכולן היא מדוע לעזאזל נמצא סיפור כה מוזר בתנ"ך? סיפור שדומה שנכתב בקריצה. סיפור שבו המלכה הגיבורה מתנהגת בחוסר מוסריות משוועת, ומסרבת לקחת אחריות ולהנהיג את עמה לחירות. סיפור המלא בתהפוכות גורל ושהחלקים הדרמטיים ביותר בו אירעו בגלל צירופי מקרים מדהימים. פרשנות אחת אומרת שאין מקריות בעולם. זוהי תפיסת העולם הדתית האופיינית: הכל מכוון מלמעלה, הכל נעשה ברצונו של אלוהים [...]. על כך נאמר – אשרי המאמין. אציין רק שבניגוד מוחלט לשאר ספרי התנ"ך, אלוהים נעדר ממגילת אסתר לחלוטין. לא רק שאינו נוכח כדי לכוון את האירועים בעצמו (בניגוד למופיע בספרי התורה או הנביאים) אלא הוא גם לא מופיע במרום.

אך מי שמתקשה לקבל תפיסה זו לאור כל מה שקראנו במגילה עדיין נשאר עם סימני שאלה ועם תחושה מאוד לא נוחה. פרשנות אחרת מסבירה שאין זה מקרה שהסיפור מלא במקריות. בחכמתו, התנ"ך פשוט מנסה לומר לנו היהודים לקחת את גורלנו בידינו. לכן הוא גולל בצורה כה נלעגת את סיפורם של יהודים בארץ נוכרית תחת שלטונו של שליט זר. כל עוד לא ניקח את גורלנו בידינו, מזהיר אותנו התנ"ך - נהיה נתונים ליד המקרה ולגורל ההפכפך. מובן שלמגילה יש "הפי אנד", אחרת לא הייתה נכנסת לתנ"ך. אך אי אפשר שלא להתרשם ולהזדעזע מכמה קרובים היינו להשמדה. עניין של מקריות ותו לא.

אך לא די בכך. הסיפור גם שם בפנינו מראה ומזהיר אותנו שברגע שלקחנו אחריות על גורלנו, אסור לנו לשכוח שהחיים הם כמו גלגל: פעם למעלה, פעם למטה. בסיפור המגילה היינו למטה והנה מצאנו עצמנו למעלה. אך כשהיינו למעלה, כעת בעלי כוח ושררה, מייד התחלנו להתנהג בצורה שמוסריותה מוטלת בספק. דבר זה מהדהד לסיפורי תנ"ך רבים שבהם בני ישראל 'עושים את הרע בעיני אלוהים' (כלומר, מתנהגים בחוסר מוסריות) ולכן אלוהים נוטש אותם. ומה נמצא בכל תהפוכות הגלגל הללו אם לא אזהרה לעתיד לבוא: כמו שמי שהיה למטה מצא עצמו למעלה, כך מי שמוצא עצמו למעלה עלול שוב למצוא עצמו למטה. ומכאן חשיבותה העליונה של המוסריות. ונשים לב לכך שבפסוק האחרון במגילה מצוין שמרדכי הפך להיות "רצוי לרוב אחיו".

לרובם. לא לכולם.

נכתב בהשראת ד"ר אביבה סלע-קול ז"ל

- מהי הדילמה המוסרית שמתאר הכותב? הסבירו את המורכבות, ממה נובע הקושי עבורו? ?
- מה דעתכם/ן על הדילמה? ?
- כיצד המחבר מתמודד עם הדילמה? (מוצא הצדקה? מבקר?) ?
- נסחו תגובה בעד העמדה שהוא מציע, ועמדת נגד. ?
- מה המסר של המגילה ע"פ המאמר? האם יש למגילה סוף טוב? ?

לימוד בחברותא

איך טחו עיני מראות? | מנחם הלוי

בימי נערוטי ידעתי, כך למדו אותי, שעמינו, תולעת יעקב, נותן גוו למכים. טלו למשל, את מגילת אסתר, מסביר המורה, איזה אובדן עצות, בכי, צום ומספד; איזו שפלות: נס מפוקפק מתארע הודות לאישה מפוקפקת [...]. וכיצא בהם דברים, שהדליקו במיעוטינו אש קנאות (להתבדל) וברובינו אש טמיעות (להשתלב).

מאז שנאתי את המגילה, שנאתי את המגילה ו... שנאתי את עצמי. לימים, משעמדתי על דעתי ויצאתי מרשות מלמדי, להשכיל, ראיתי שהם היו, במחילה מכבודם, תוכיים החוזרים על הדברים ששונאי ישראל מ"חכמי אשכנז" שמו בפיהם.

אני ראיתי איפה השפלות ואיפה התפלות.

אז ראיתי את מרדכי, זה היהודי ה"שפל" והנה הוא היחידי ש"לא יכרע ולא ישתחווה". ואת המן, ראש השרים ומטה לב המלך לרצונו ראיתי לעומתו - והנה המן, "נופל על המיטה" ומבקש על נפשו - והרי כל זה כתוב במפורש ואיך, איך טחו עיני מראות! את אסתר ראיתי, העדינה, הצנועה, בין רעותיה המפורכסות והמפרכסות למצוא חן, היחידה ש"לא בקשה דבר" והשומרת את מצוות דודה גם בחצר המלוכה. גם זה נעלם ממני - במצוות מורי, ובעיקר, בעיקר ראיתי "עם אחד מפוזר ומפורד בין העמים בכל המדינות", האימפריה הפרסית, כשהוא שומר על צביונו הלאומי ואת "דתי המלך אינם עושים". ראיתי שנאה גזעית, עמלקית, וטיפשותו של מלך הפכפך - ובתנאים כאלה ובמצב כזה לך אחוז בחרב והתגונן! ולא יהיה בזה משום איבוד עצמי לדעת? ברבות הימים מצאתי נוסחה מצויינת למצב זה: "מי זה יעיז להחליט כי להתקיים בתוך תנאים נוראים כאלה כל-כך הרבה דורות היה דרוש פחות כח מאשר לשוב לתחיה שלמה ולהיגאל בזמן-הזה?" (א.ד.גורדון)

דגניה ב', 1966, מובא ב-'עמודים'

מהי הדילמה המוסרית שמתאר הכותב? הסבירו את המורכבות, ממה נובע הקושי עבורו? ?

מה דעתכם/ן על הדילמה? ?

כיצד המחבר מתמודד עם הדילמה? (מוצא הצדקה? מבקר?) ?

נסחו תגובה בעד העמדה שהוא מציע, ועמדת נגד. ?

מה המסר של המגילה ע"פ המאמר? האם יש למגילה סוף טוב? ?